

Nr 315.

Av herr Larsson, Nils August, m. fl., om förhöjning av sjöregleringsavgifterna.

När enligt vattenlagen tillstånd lämnas till sjöreglering av viss större omfattning skall ägare av strömfall, för vilket regleringen sker, åläggas att utgiva regleringsavgift. Avgiften skall utgå med ett årligt belopp, som bestämmas av vattendomstolen med tillämpning av en avgiftssats av lägst tio öre och högst tre kronor för varje hästkraft, varmed den uttagbara vattenkraften i strömfallet i medeltal ökas genom regleringen. Vid beräkandet av ökningen av den uttagbara vattenkraften skall — efter de år 1944 vidtagna ändringarna av vattenlagen — även beaktas den förhöjning av vattenkraftens värde, som uppkommer genom att förut uttagbar vattenkraft på grund av regleringen kan uttagas på fördelaktigare sätt.

Vid avgifternas bestämmande skall enligt vattenlagens föreskrifter hänsyn tagas till den större eller mindre förändring av vattenstånds- och avrinningsförhållandena, som förorsakas av företaget, och den olägenhet eller fördel, som härigenom uppkommer för den kringliggande bygden. Hänsyn skall vidare tagas till den större eller mindre kostnad, som är förenad med företaget, samt företagets ekonomiska betydelse för varje särskilt strömfall. Domstolens avgörande om regleringsavgiftens storlek blir icke orubbligt gällande för framtiden. Omprövning kan, förutom i vissa specialfall varifrån i detta sammanhang kan bortses, ske för varje 20-årsperiod. Sådan omprövning må påkallas av strömfallsägaren samt av kammarkollegiet.

I vattenlagen ha intagits vissa regler rörande avgiftsmedlens disposition. Enligt dessa regler få medlen efter de närmare bestämmelser som meddelas av Konungen användas dels till förebyggande eller minskande av skada eller olägenhet, som vållas genom företaget och varför ersättning icke blivit bestämd av vattendomstolen, samt till gottgörelse för sådan skada eller olägenhet, dels ock för tillgodoseende av annat ändamål beträffande den bygd som beröres av företaget. Såsom exempel på ändamål av sistberörda slag har i lagen angivits jordbrukets främjande, särskilt genom jords torrläggning, samt beredande av tillgång till elektrisk kraft för samfärdsel, jordbruk, hantverk eller småindustri.

Före 1944 års ändringar i vattenlagen gällde det, att avgiftsmedlen i första hand skulle användas för att förebygga, minska eller gottgöra oför-

utsedda skador och först i andra hand för att tillgodose bygdens behov i allmänhet.

Genom 1944 års lagändring borttogs denna åtskillnad mellan de olika sätten för avgiftsmedlens användning. Därigenom blev det möjligt att omedelbart — utan att avvakta vilka behov av medel som i framtiden kunde uppkomma på grund av oförutsedda skador — använda en väsentlig del av de inflytande avgiftsmedlen till bygdens allmänna behov. Det torde vara uppenbart att denna lagändring avsevärt bidragit till att åt regleringsavgifterna ge den ökade betydelse som dessa kommit att få under senare år.

Den avgiftsskala, som tillämpas vid regleringsavgifternas bestämmande, har varit oförändrad alltifrån vattenlagens tillkomst år 1918. Detta förhållande förefaller anmärkningsvärt i betraktande av de avsevärda förändringar av avgifter och priser som på andra jämförliga områden skett under de senaste decennierna. Till en del kan förhållandet dock förklaras av det ringa intresse som länge fanns för avgiftsmedlens användning. Som förut nämnts var det ju först efter 1944 års lagändring som regleringsavgifterna kommo att få en mera uppmärksam ställning. Det må här erinras om att i det förslag som lades till grund för ändrad lagstiftning angående regleringsavgifter år 1944 det även förordades en höjning av avgiftslatitudens maximum från tre till fyra kronor. Att detta förslag icke föranledde någon åtgärd berodde främst på att avgiftslatituden dittills till så ringa del utnyttjats.

De regleringsföretag som igångsatts under senare år ha tenderat att bli av allt större omfattning. Erfarenheten har visat att dessa regleringar ofta för den bygd som beröres av regleringarna medfört skador och olägenheter, som knappast lämpligen kunna kompenseras på annat sätt än genom regleringsavgifter som kunna användas till fromma för bygdens befolkning i allmänhet. De kompensationsåtgärder som härvid närmast ifrågakommit ha varit elektrifiering av tidigare icke elektrifierade byar samt vägföretag. Beträffande båda dessa slag av arbeten ha de senare årens kostnadsstegringar varit särskilt märkbara. Det torde med hänsyn till dessa kostnadsstegringar icke vara möjligt att i fortsättningen på ett rimligt sätt tillgodose de bygders intressen, vilka beröras av större sjöregleringar, med tillräckliga avgiftsmedel, därest icke avgiftslatituden ändras så att det blir möjligt att fastställa högre avgifter än för närvarande. Vi vilja erinra om att icke heller kraftprisen hållits oförändrade under de senare åren. I stort sett ha de följt levnadskostnadernas förändringar.

Det huvudskäl som år 1944 anfördes mot föreslagen höjning av avgiftslatitudens maximum kan icke åberopas i dagens läge. Något utrymme för höjda regleringsavgifter torde nämligen icke längre finnas inom ramen för den nuvarande avgiftsskalan. Visserligen är för oss endast ett fall bekant då maximiavgift av tre kronor per hästkraft blivit av vattendomstol fastställd. Men avgiften å två kronor per hästkraft är numera ingen ovan-

lighet. Av naturliga skäl torde avgiftsskalans maximum ha ansetts böra reserveras för de mest extraordinära fallen.

Det synes oss ej heller kunna göras gällande, att en skälig förhöjning av de avgiftssatser som skola tillämpas för regleringsavgifterna kunna antagas få sådana konsekvenser beträffande kraftpriserna, att man med hänsyn därtill bör tveka inför en höjning. De större regleringsföretagens vinstmarginaler äro i allmänhet så pass betydande, att regleringsavgifterna knappast behöva slå igenom på kraftpriserna. Det kan för övrigt icke anses rimligt, att de bygder som lida intrång av sjöregleringar skola behöva uppoffra sina anspråk på tillräcklig kompensation ens för intresset att undvika höjning av kraftpriserna.

En höjning av regleringsavgiftssatserna synes oss böra avpassas så, att den uppväger de förändringar i penningvärdet som skett sedan vattenlagens tillkomst.

Det har under senare år varit vanligt att genom vederbörande kommuners och länsstyrelsens medverkan en preliminär plan upprättats över regleringsavgiftsmedlens användning redan i anslutning till regleringsmålens handläggning vid vattendomstolen. Utredningar om avgiftsmedlens planerade användning ha av kammarkollegiets ombud brukat ingivas till vattendomstolen, som sålunda haft möjlighet att bilda sig en uppfattning om vilka åtgärder som kunde förväntas bli genomförda med anlitan av de avgiftsmedel som domstolen utdömer. På grund av den under senare år fortskridande penningvärdeförsämringen och kostnadsfördyringen har det emellertid ofta uppstått svårigheter, när det gällt att genomföra åtgärder och företag, som planerats till utförande med avgiftsmedel. De ekonomiska kalkyler som uppgjorts vid planernas utarbetande på ett tidigt stadium ha nämligen på grund av kostnadsstegringarna i många fall visat sig icke vara hållbara vid planernas utförande. Att ett bekymmersamt läge härigenom uppkommit är lätt att förstå. I den mån erforderliga medel ej kunna anskaffas utöver de utdömda avgiftsbeloppen, måste i berörda fall de planerade åtgärderna väsentligt begränsas eller ock uppskjutas på obestämd tid. Det synes oss med hänsyn därtill böra övervägas huruvida icke en möjlighet borde tillskapas att även i dylika fall få en höjning av regleringsavgifterna till stånd utan att avvakta utgången av den 20-årsperiod, för vilken avgiftsbeloppen bestämts. När brist på avgiftsmedel uppkommer till följd av genomgripande förändringar av penningvärdet eller andra dylika extraordinära förhållanden, synes det knappast rimligt, att en så lång tid skall behöva avvaktas innan förhöjning av avgifterna kan erhållas. Huru denna fråga skall lösas synes böra göras till föremål för närmare undersökningar. Under återopande av det ovan anförda hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta att till Kungl. Maj:t göra framställning om skyndsamt utredning angående en skälig förhöjning av de avgiftssatser, som skola tillämpas vid fast-

ställande av regleringsavgifter i vattenmål, ävensom angående möjligheterna att tillskapa en form för snabb omprövning av redan fastställda regleringsavgifter, när på grund av inträffade extraordinära förhållanden synnerliga skäl härför föreligga.

Stockholm den 27 januari 1953.

Nils A. Larsson.

Emil Näsström.

P. J. Näslund.

Hjalmar Nilsson.

Olof Pålsson.

E. Hj. Nyström.